

Денисюк Л.І.

Формування регіональних особливостей ресурсного та кадрового забезпечення надання офтальмологічної допомоги в Україні

Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

Denysiuk L.I.

Regional features formation of resource and personnel provision of ophthalmic care in Ukraine

The National University of Health Care of Ukraine named after P.L. Shupyka, Kyiv, Ukraine

eye_ec@health.kiev.ua

Вступ

Інформація щодо ресурсного забезпечення галузі охорони здоров'я є необхідною та постійно затребуваною для прийняття тих чи інших управлінських рішень як на рівні об'єднаної територіальної громади, так і на державному рівні. Останні роки в Україні означені введенням воєнного стану на її території, а отже, інформація про ресурсне та кадрове забезпечення медичної галузі, вивчення її регіональних особливостей є актуальною та й на перспективу на етапі відбудови зруйнованої інфраструктури закладів охорони здоров'я. Особливої уваги потребує організація надання офтальмологічної допомоги дітям, оскільки вплив стресових ситуацій відображається на формуванні зорових функцій [1–7].

Метою написання публікації став ретроспективний аналіз тенденцій ресурсного забезпечення з деталізацією його кадрового складника для забезпечення надання офтальмологічної допомоги населенню України різного віку.

Об'єкт і методи дослідження

Об'єктом для набору первинного матеріалу запланованого ретроспективного дослідження стали викопійовані з офіційної галузевої статистичної звітності (Форми 17, 20, 21-А) статистичні дані в розрізі всіх областей України (усього 1 197 одиниць за період дослідження глибиною у 15 років, із 2003 по 2017 р.). Методами дослідження були: медико-статистичний, контент-аналіз, системний підхід та системний аналіз.

Обробка первинного матеріалу передбачала застосування програмного забезпечення, зокрема використання комп'ютерних статистичних пакетів програм Statistica 8.0 та Microsoft Excel.

Результати дослідження та їх обговорення

За період ретроспективного дослідження виявлено суттєве зменшення кількості стаціонарних офтальмологічних ліжок (із 6 899 стаціонарних офтальмологічних ліжок у 2003 р. до 4 165 ліжок у 2017 р., або відбулося зафіксоване зменшення їхньої кількості в 1,46 рази). Особливо швидкими темпами зменшувалася кількість офтальмологічних ліжок у міських лікарнях (рис. 1).

Одночасно зі зменшенням кількості офтальмологічних ліжок в Україні зменшувалася і госпітальна захворюваність за класом хвороб ока та його додаткового апарату (у віковій групі населення старше 18 років – із 6,5 до 5,2 на 1 тис. дорослого населення, серед дітей – із 5,75 до 5,0 на 1 тис. дитячого населення). Виявлені тенденції до скорочення офтальмологічних ліжок поєднувалися зі скороченням середнього числа днів роботи ліжка для дорослих (із 344,6 у 2003 р. до 324,66 у 2017 р., або на 5,8%), зменшенням середньої тривалості перебування хворого на офтальмологічному ліжку для дорослих (із 9,53 у 2003 р. до 7,06 днів у 2017 р., або на 25,9%) та дітей (із 9,42 у 2003 р. до 6,92 дня в 2017 р., або на 26,5%). Варто зазначити, що в таких умовах середнє число днів роботи дитячого офтальмологічного ліжка залишилося практично на тому ж рівні (340,11 у 2003 р. та 340,4 у 2017 р.).

Одночасно з описаними вище тенденціями зменшення кількості ліжок офтальмологічного профілю відбувалося зростання показників обігу офтальмологічного ліжка як для дорослих (із 36,18 у 2003 р. до 45,96 у 2017 р., або +27,03%), так і для дітей (із 36,09 у 2003 р. до 49,18 у 2017 р., або +36,3%).

В офтальмологічних стаціонарах України щороку проводиться більше 135 тис. операцій, спричинених хворобами ока та його додаткового апарату, більшість

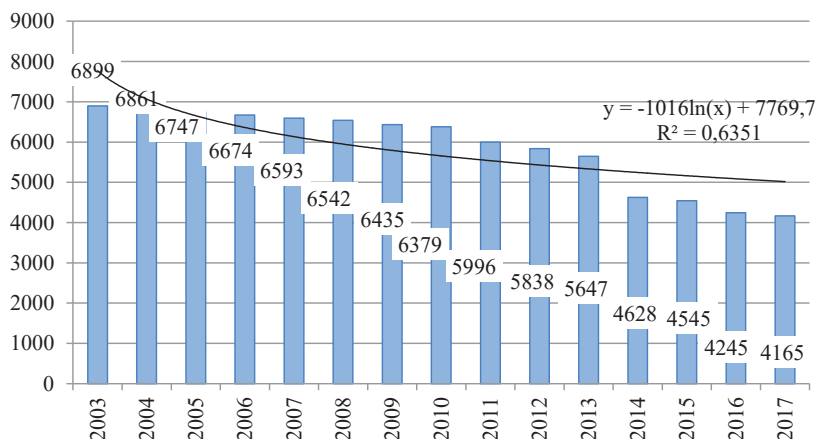

Рис. 1. Динаміка кількості офтальмологічних ліжок для дорослих в Україні (абс.) за період 2003–2017 рр.

з яких (83,0%) є мікрохірургічними; зростає кількість операцій на органах зору, проведених в амбулаторно-поліклінічних умовах (із 22,5 у 2003 р. до 38,310 тис. у 2017 р.).

Регіональні особливості госпітальної офтальмологічної захворюваності проявилися найвищими значеннями офтальмологічної госпітальної захворюваності за підсумками 2017 р. як серед дорослого, так і серед дитячого населення у Чернігівській області (11,0 на 1 тис. дорослого та 10,14 на 1 тис. дитячого населення відповідно), за найменших значень у Київській області (2,6 на 1 тис. дорослого та 1,26 на 1 тис. дитячого населення відповідно). Різниця між крайніми значеннями показника становила 4,2 разу ($p < 0,001$) та в 16,9 разу ($p < 0,001$) відповідно, що доводить наявність значних регіональних особливостей, які вплинули на динаміку формування вищеведених показників.

Деталізація кадрового забезпечення за 15-річний ретроспективний період дослідження виявила зменшення абсолютної кількості лікарів-офтальмологів (із 3 804 у 2003 р. до 2 991 у 2017 р., або -21,4%) показника

забезпеченості ними (з 0,8 у 2003 р. до 0,72 на 10 тис. населення у 2017 р.) (рис. 2).

Особливо зменшилася кількість дитячих лікарів-офтальмологів (із 697 у 2003 р. до 461 у 2017 р., або в 1,5 рази), критично мало таких спеціалістів було виявлено в Луганській (7 осіб), Кіровоградській (8), Черкаській (8), Миколаївській (10), Чернігівській (10) областях.

Перспективи подальших досліджень

Аналогічні дослідження регіональних особливостей формування кадрового забезпечення організації надання офтальмологічної допомоги є необхідними з погляду формування стратегії подолання негативних тенденцій утрати лікарських кадрів, особливо дитячих лікарів-офтальмологів, у тих областях України, де це питання стоїть найбільш гостро. Указана аналітична інформація є актуальною для об'єднаних територіальних громад на місцях та регіональних департаментів охорони здоров'я з погляду необхідності забезпечення територіальної доступності спеціалізованої офтальмологічної допомоги для різних за віком верств населення.

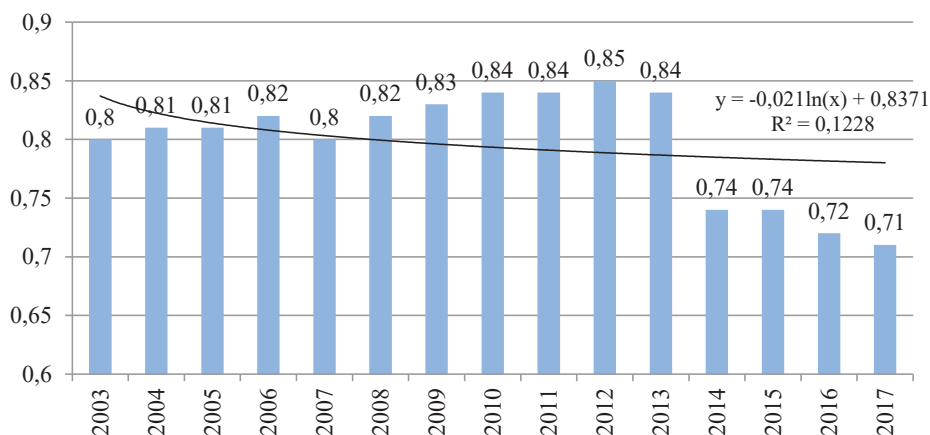

Рис. 2. Динаміка забезпеченості населення України лікарями-офтальмологами за період 2003–2017 рр. (на 10 тис. населення)

Висновки

Результати проведеного ретроспективного дослідження дали змогу виявити скорочення кількості офтальмологічних ліжок (для дітей – у 1,4 разу та для дорослих – в 1,46 разу), зменшення кількості лікарів-офтальмологів (-21,4%), особливо дитячих (у 1,5 раза), зменшення середньої тривалості перебування

хворого на ліжку (до 6,92 дня для дітей та 7,06 дня для дорослих), зростання обігу ліжка (із 36,09 у 2003 р. до 49,18 у 2017 р.) та відносного показника кількості оперативних утручань на органах зору (+4,99%), особливо мікрохірургічних. Виявлені регіональні особливості є цінним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень у ході реформування системи охорони здоров'я.

Література

1. Abu-Amara TB, Al Rashed WA, Khandekar R, Qabha HM, Alosaimi FM, Alshuwayrikh AA, Almadi MK, Alfaris A. Knowledge, attitude and practice among non-ophthalmic health care providers regarding eye management of diabetics in private sector of Riyadh, Saudi Arabia. BMC Health Serv Res. 2019; 19(1): 375. DOI: 10.1186/s12913-019-4216-9.
2. Aller TA. Clinical management of progressive myopia. Eye (Lond). 2014; 28(2): 147–153.
3. Atkins MS, Cappella E, Shernoff ES, Mehta TG, Gustafson EL. Schooling and children's mental health: realigning resources to reduce disparities and advance public health. Annu Rev Clin Psychol. 2017; 13: 123–147. DOI: 10.1146/annurev-clinpsy-032816-045234.
4. Budreviciute A, Damiati S, Sabir DK, Onder K, Schuller-Goetzburg P, Plakys G, et al. Management and Prevention Strategies for Non-communicable Diseases (NCDs) and Their Risk Factors. Front Public Heal. 2020; 8: 1–11.
5. Gunasekeran DV, Ting DSW, Tan GSW, Wong TY. Artificial intelligence for diabetic retinopathy screening, prediction and management. Curr Opin Ophthalmol. 2020; 31(5): 357–365. DOI: 10.1097/ICU.0000000000000693.
6. Ratcliff MB, Catlin PA, Peugh JL, Siegel RM, Kirk S, Tamm L. Psychosocial screening among youth seeking weight management treatment. ClinPediatr (Phila). 2018; 57(3): 277–284. DOI: 10.1177/0009922817715936.
7. Wei C, Crowne EC. Recent advances in the understanding and management of delayed puberty. Arch Dis Child. 2016; 101(5): 481–8. DOI: 10.1136/archdischild-2014-307963. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26353794/>.

Мета – ретроспективний аналіз тенденцій ресурсного забезпечення з деталізацією його кадрового складника для забезпечення надання офтальмологічної допомоги населенню України різного віку.

Матеріали та методи. Первинним матеріалом запланованого ретроспективного дослідження стали викопійовані з офіційної галузевої статистичної звітності (Форми 17, 20, 21-А) статистичні дані в розрізі всіх областей України (усього 1 197 одиниць за період дослідження глибиною у 15 років, із 2003 по 2017 р.). Методами дослідження були: медико-статистичний, контент-аналіз, системний підхід та системний аналіз.

Результати. Виявлено суттєве зменшення кількості стаціонарних офтальмологічних ліжок (у 1,46 рази для дорослих та в 1,4 рази для дітей) за одночасного зростання обігу ліжка (із 36,09 у 2003 р. до 49,18 у 2017 р.). Установлено зменшення кількості офтальмологів (-21,4%), особливо дитячих (у 1,5 раза). За зменшення середньої тривалості перебування хворого на ліжку (до 6,92 дня для дітей та 7,06 дня для дорослих) зріс відносний показник кількості оперативних утручань на органах зору (+4,99%), особливо мікрохірургічних.

Висновки. Результати проведеного ретроспективного дослідження дали змогу виявити скорочення кількості офтальмологічних ліжок, зменшення кількості офтальмологів, особливо дитячих (в 1,5 раза). Виявлені регіональні особливості є цінним підґрунтям для прийняття виважених управлінських рішень на місцях, особливо щодо планування ресурсного та кадрового забезпечення надання своєчасної спеціалізованої офтальмологічної допомоги дітям.

Ключові слова: організація медичної допомоги, ресурсне та кадрове забезпечення, офтальмологічна допомога.

The purpose of writing the publication was a retrospective analysis of trends in resource provision, detailing its personnel component to ensure the provision of ophthalmic care to the population of Ukraine of various ages.

Research materials and methods. The primary material of the planned retrospective study was the statistical data copied from the official industry statistical reporting (Forms 17, 20, 21-A) across all regions of Ukraine (a total of 1,197 units, for the 15-year research period from 2003 to 2017). Research methods were: medical-statistical, content analysis, systematic approach and systematic analysis.

Research results. A significant decrease in the number of inpatient ophthalmology beds (by 1.46 times for adults and by 1.4 times for children) was revealed, with a simultaneous increase in bed turnover (from 36.09 in 2003 to 49.18 in 2017). A decrease in the number of ophthalmologists (-21.4%), especially children's ophthalmologists (by 1.5 times) was established. When the average duration of a patient's stay in bed decreased (to 6.92 days for children and 7.06 days for adults), the relative indicator of the number of operative interventions on the organs of vision increased (+4.99%), especially microsurgical ones.

Conclusions. The results of the conducted retrospective study revealed a reduction in the number of ophthalmology beds, a decrease in the number of ophthalmologists, especially for children (by 1.5 times). The identified regional features are a valuable basis for making balanced management decisions on the ground, especially regarding the planning of resource and personnel provision of timely specialized ophthalmic care for children.

Key words: organization of medical care, resource and personnel support, ophthalmic care.

Відомості про автора

Денисюк Любов Ігорівна – кандидат медичних наук, директор Київської міської клінічної офтальмологічної лікарні «Центр мікрохірургії ока», доцент кафедри офтальмології Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика; просп. Космонавта Комарова, 3, м. Київ, Україна, 04112.
eye_ec@health.kiev.ua, ORCID ID 0000-0001-7073-7364

Стаття надійшла до редакції 30.01.2024

Дата першого рішення 02.02.2024

Стаття подана до друку 01.03.2024